

K recenzi R. Kandy na český překlad Adornova „Žargonu autenticity“

Jan Frei —

Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

frei@cts.cuni.cz

V prvním letošním čísle Filosofického časopisu vyjádřil filolog a historik Roman Kanda naději, že intelektuální obec přivítá loni vydaný český překlad Adornova proslulého *Žargonu autenticity*.¹ Autor této poznámky jeho naději sdílí jen s jistou výhradou.

Ne že by snad pochyboval o ochotě či připravenosti intelektuální obce. Je si naopak jist, že zejména obec filosofická text přivítá tak, jak filosofické texty vítá obvykle – tedy s oním kritickým zájmem a pozorností, jaké jsou těmto textům jediné adekvátní. Přístup filosofů k filosofickým dílům bývá podstatně promyšlenější než ten, jaký R. Kanda předpokládá na začátku posledního odstavce své recenze, a bezpochyby takový bude i tentokrát.

Co tedy kalí naději, že český překlad Adornova rozsáhlého eseje bude přijat s potřebnou mírou reflexe? Nic jiného než právě tento český překlad, totiž způsob, jakým byl Adornův text do českého jazyka převeden.

Jistě: málokterý autor chystá překladateli tolik překážek a pastí jako právě Adorno se svým hádankovitým stylem, v němž i ta nejběžnější slova mohou (aniž jsme na to upozorněni) nést významy, jaké jim dala německá klasická filosofie; v němž se do téměř hovorových větných konstrukcí skládají nesčetná zpodstatnělá pasivní slovesa a adjektiva; v němž se zdánlivě zcela monotónně formulují ty nejprudší protiklady; který často naopak téměř vybuchuje nečekanými metaforami a slovními hříčkami, aniž přitom přestává cizelérsky odstiňovat sotva postřehnutelné významové rozdíly; který neustále osciluje mezi britkou ironií, zlobnou kritikou a vysušenou ideologickou novořečí. Čtenář tedy nemůže čekat, že dostane do ruky dokonalý český ekvivalent všech aspektů původního textu.

---

1 Adorno, T. W., *Žargon autenticity. K německé ideologii*. Přel. A. Bakešová. Praha, Academia 2016. Kandovu recenzi viz v: *Filosofický časopis*, 65, 2017, č. 1, s. 131–136.

Má však právo očekávat co možná věrné přetlumočení toho, co autor svou řečí míní. Dostává se mu ho?

V řadě případů je zajisté Adornova intence jasně patrná. Čteme-li větu

„To, co by žargon měl a neměl být, rozhoduje o tom, zda je slovo podáno v tom tónu, v němž se jako transcendentní staví proti vlastnímu významu.“ (s. 12),²

není těžké odhadnout, co měl autor na mysli:

Co je žargon a co ne – o tom rozhoduje, zda je slovo proneseno takovým tónem, že se klade jako transcendentní vůči vlastnímu významu.³

Podobně je celkem jasné, že větu

„Z teologie je odstraněn osten, bez kterého je vykoupení nemyslitelné a v tomto pojetí neprojde nic přirozeného smrti beze změny.“ (s. 20)

bychom spíše měli číst:

„Z teologie se odstraňuje osten, bez něž nebylo lze myslet vykoupení. Tento pojem znamenal, že nic přirozeného neprojde smrti beze změny.“⁴

Většinou se však bez originálu ztrácíme. Tak motto celé knížky

„Je snazší vystavět chrám než srazit modlu.“ (s. 6)

sice svým překvapivým významem naznačuje, že autorova výpověď měla nejspíš jiný smysl, bez originálu však sotva zjistíme, že Adorno (a Samuel Beckett, kterého tu cituje) míní, že

„Je snazší vystavět chrám než způsobit, aby do něj sestoupil předmět uctívání.“⁵

2 Všechny stránkové odkazy v závorkách se vztahují k českému překladu *Žargonu autenticity*.

3 Nahlédnutí do originálu to jen potvrdí: „Was Jargon sei und was nicht, darüber entscheidet, ob das Wort in dem Tonfall geschrieben ist, in dem es sich als transzendent gegenüber der eigenen Bedeutung setzt.“ Adorno, T. W., *Jargon der Eigentlichkeit. Zur deutschen Ideologie*. Frankfurt a.M., Suhrkamp Verlag 1974, s. 11.

4 „Aus Theologie wird der Stachel entfernt, ohne den Erlösung nicht gedacht werden konnte. Nach deren Begriff ging nichts Natürliches unverwandelt durch den Tod hindurch.“ Tamtéž, s. 17.

5 „Il est plus facile d'élever un temple que d'y faire descendre l'objet du culte.“ Tamtéž, s. 6.

(což také přesně vystihuje Adornovo pojetí žargonu jakožto sakrálního jazyka bez sakrálního obsahu).

Podobně věta

„Existencialismus Buberova typu z toho vyvozuje, že spontánní vztahy mezi lidmi nelze převést na věčné póly, v obrácené analogii entis jeho transcendence.“ (s. 20)

už svou porušenou strukturou signalizuje významový posun, avšak teprve pohled do originálu nám sdělí skutečný význam, tedy zhruba:

„Z toho, že spontánní vztahy mezi lidmi nelze převést na věčné póly, existencialismus buberovského stylu vyvozuje v obrácené *analogia entis* svou vlastní transcendenci.“⁶

Na řadě míst jsou pak posuny významu tak nenápadné, že je bez originálu vůbec neodhalíme (byť mění smysl Adornova textu). Jak poznat, že spojení

„... člověk, který přednedávnem vymyslel Himmelfahrtskommando“ (s. 17)

má ve skutečnosti znít

„... člověk, který přednedávnem vynalezl slovo Himmelfahrtskommando“⁷

Případně že obratem přeloženým jako

„... přehání dynamiku podílu smrtelného v nesmrtelném“ (s. 20)

chtěl Adorno říci, že existencialismus je pokračovatelem filosofie života, který pouze

přehnaně, neoprávněně vystupňovává dynamiku smrtelného v (údajnou) nesmrtelnou část?⁸

A tak dále na většině námátkou otevřených stránek.

---

6 „Der Existenzialismus Buberischen Stils zieht daraus, daß spontane Beziehungen zwischen Menschen nicht auf dinghafte Pole zu bringen sind, in umgekehrter analogia entis seine Transzendenz.“ Tamtéž, s. 17.

7 „... Mensch, der vor nich langer Zeit das Wort Himmelfahrtskommando erfand“. Tamtéž, s. 15.

8 „... überhöht die Dynamik des Sterblichen in das unsterbliche Teil“. Tamtéž, s. 17.

Kandova recenze spolu s dalšími ohlasy v médiích naznačuje, že i u nás se zřejmě bude Adornova kniha interpretovat primárně jako kritika Heideggera (není to jediný možný výklad⁹). Autor této poznámky se do hloubky nezabýval ani Adornem, ani Heideggerem; posouzení, jak jsou přeloženy příslušné pasáže textu, tedy musí nechat na povolanějších. Uvedenými kusými postřehy může jen upozornit, že překladu se nedaří adekvátně přetlumočit ani konstatace týkající se poměrně obecných problémů, protože přehlízí nebo nesprávně identifikuje některé základní lexikální, gramatické a syntaktické struktury – a že tedy pro českou recepci Adornova myšlení nejspíše bude právě tak podnětem jako překážkou.

---

9 Kniha by bezpochyby mohla otevřít řadu otázek ve třech velkých oblastech filosofie: 1) v existenciální filosofii, již se týká jako kritika koncepce autenticity, tedy kritika jistého výkladu existence; 2) ve filosofii jazyka, již se týká jako kritika fenoménu žargonu; 3) ve filosofii společnosti a dějin, do nichž se řadí svými východisky.